

AARBOG 1948

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET
PAA KRONBORG

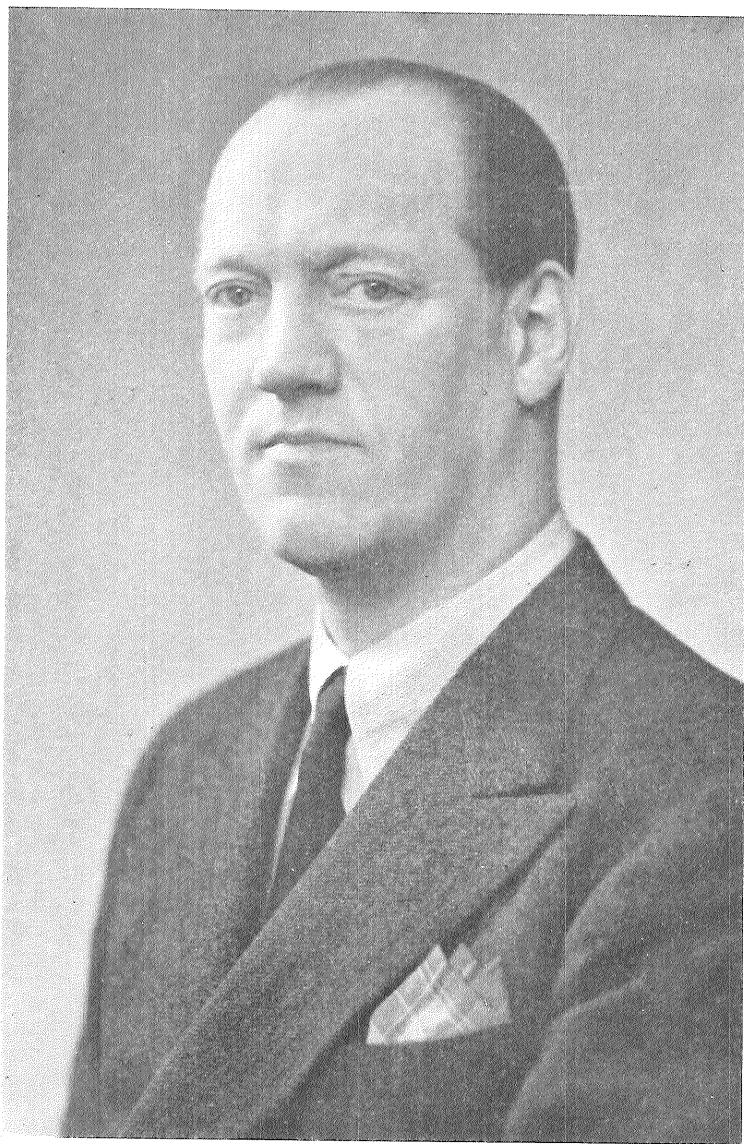
A A R B O G 1948

UDGIVET AF
HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG
OG
SELSKABET
„HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS VENNER„

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET
PAA KRONBORG

HELSINGØR 1948

Redaktion: KNUD KLEM

Museets Protektor, Hans kongelige Højhed Prins Axel.

MUSEETS KOMITÉ

Departementschef JOHS. DALHOFF, K. af Dbg., DM., FM.,
Formand.

Grosserer, Konsul ERIK ANDERSEN, R. af Dbg., DM.

Kaptajn H. P. HAGELBERG, R. af Dbg., DM.

Orlogskaptajn P. HOLCK, R. af Dbg., DM.

Direktør, Generalkonsul CHR. HOLM, K. af Dbg., DM.

Museumsinspektør, Mag. art. CHR. AXEL JENSEN, R. af Dbg.

Direktør J. A. KØRBING, K. af Dbg., DM.

Skibsreder E. B. KROMANN.

Direktør for Statens Bygningsvæsen O. K. LARSEN, R. af Dbg.

Direktør, cand. jur. EILERT MAEGAARD, R. af Dbg., DM.

Direktør for Grønlands Styrelse, K. H. OLDENDOW, R. af Dbg.,
DM.

Direktør, Dr. techn. CHR. OVERGAARD, K. af Dbg., DM.

Borgmester SIGURD SCHYTZ, M.F.

Personale:

Museets Leder: Museumsdirektør, cand. mag. KNUD KLEM.

Museumsinspektør: B. v. MUNTHE af MORGENSTIERNE.

Skibsteknisk Konsulent: Civilingeniør, cand. polyt. KNUD E.
HANSEN.

Sekretær: Fru OLLIS KLEM.

Kontorassistent: Frk. RITA SVENDSEN.

Kustoder: AUG. NIELSEN og H. ECKHAUSSEN.

Ligesom i tidligere Aar har Museet staaet i kollegial Forbindelse med kulturhistoriske Museer i Ind- og Udland, isærlig Grad naturligvis med Museer indenfor det samme Fagomraade. Fremmede Museumsmænd, bl. a. fra Holland, har studeret Museets nye moderne Opstillinger, hvis Principper er drøftet med megen Interesse, og de vil formentlig i væsentlig Grad blive benyttet ved Opstillingen af nye Søfartsmuseer, som er under Forberedelse andetsteds.

Museet har haft den Sorg i Løbet af 1947 at miste sit Komitémedlem Professor, Dr. phil. Elis Strømgren. Professor Strømgren har siden 1928 været Medlem af Komiteen som Repræsentant for den astronomiske Videnskab. Paa den store Særudstilling, som Museet arrangerede i 1926 i Anledning af Helsingør Bys 500-Aars Jubilæum, indrettedes en astronomisk Afdeling som et Udtryk for den nære Forbindelse, der bestaar mellem den nautiske Videnskab og Astronomien, og som bl. a. manifesterer sig i vor verdensberømte Astronom Tycho Brahes Person. Denne astronomiske Særudstilling bibeholdtes i nogle Aar som Led af Museet, men ophævedes senere ved de omfattende Nyopstillinger, som fandt Sted i 1929—30, idet Pladsforholdene ikke tillod, at Museet specialiserede sig saa stærkt paa et enkelt Felt. Uanset dette bevarede Professor Strømgren sin store Interesse for Museet, hvis Udvikling han fulgte nøje, ligesom han regelmæssigt mødte til Komiteens Møder. Komiteen bevarer i Professor Strømgren med Taknemlighed Mindet om en interesseret Personlighed, hvem Museets Tarv altid laa stærkt paa Sinde.

Med Udgangen af 1947 er Professor, Dr. phil. Knud Fabricius paa Grund af Alder udtraadt af Komiteen, af hvilken han har været Medlem siden 1924. Ogsaa Professor Fabricius, der i Komiteen repræsenterede den historiske Videnskab, har i den lange Aarrække, han har været Medlem, næret en levende Interesse for Museets Anliggender, i Debatten om hvilke han altid har taget livlig Del. Museet paaskønner i høj Grad denne Interesse og benytter herved Lejligheden til at udtale sin hjertelige Tak til Professoren for de mange Aars Medarbejde.

Museets Samlinger er i Aarets Løb vokset med jævn Vækst.

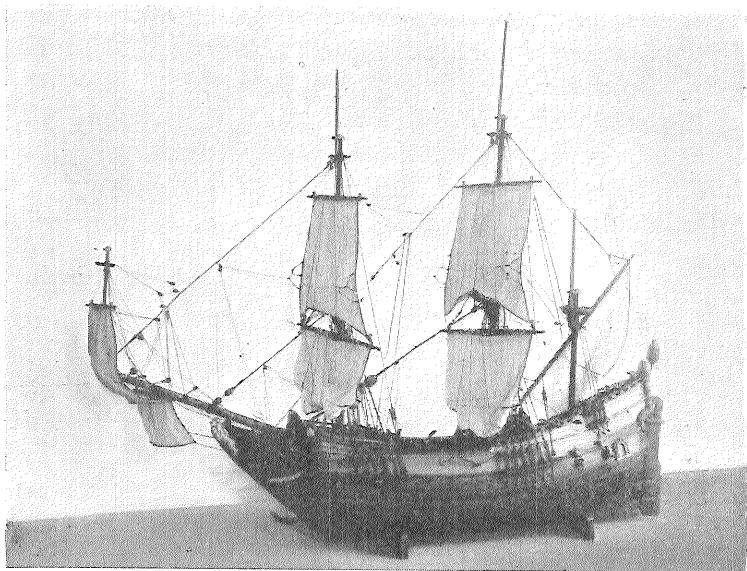
HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG

BERETNING

for

REGNSKABSAARET 1947—48

Den Interesse, som Handels- og Søfartsmuseet ikke mindst i de senere Aar har kunnet glæde sig ved ikke alene fra de særligt interesserede Kredses Side, men ogsaa fra det store Publikum, har ogsaa i Regnskabsaaret 1947—48 givet sig Udtryk. Museets Samlinger er i dette Aar besøgt af 74.424 Personer, det største Tal hidtil i Museets Historie. Ogsaa Entreindtægten repræsenterer en Rekord. Den andrager i Aar over Kr. 20.500,—. Ialt har 7700 Personer haft gratis Adgang til Museet. Dette yder som bekendt gratis Adgang til danske Skoler samt til Handelsskoler, Navigationsskoler, Skoleskibenes Besætninger etc. Museet benytter paany Lejligheden til at understrege dette Forhold med Opfordring til de nævnte Skoler om at benytte sig deraf i størst mulig Udstrækning. Museets Samlinger er udmærket egnet til Demonstrationer i det Undervisningsstof, som de nævnte Specialskoler beskæftiger sig med, men de giver tillige fortrinlige Illustrationer til Danmarks Historie i Almindelighed, og et Besøg i Handels- og Søfartsmuseet er derfor velegnet som Led i de aarlige Skolerejser. Ikke mindst er Museets Materiale af Interesse for alle Drengene. Adskillige Lærere bruger med stor Fordel Museet i Emneundervisningen og giver deres Elever skriftlige Opgaver i Emner indenfor Museets Omraade. For Specialskolerne ligger Emnerne jo lige for Haanden. Entreindtægten udgør desværre et nødvendigt Led i Museets Økonomi, men Museet lægger af ideelle Grunde megen Vægt paa, at Skolebesøg finder Sted i stor Udstrækning.

Model af hollandsk Fløjte omkr. 1650. Kopi af en samtidig Model i Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum, Amsterdam. Gave fra Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“.

Lide 157

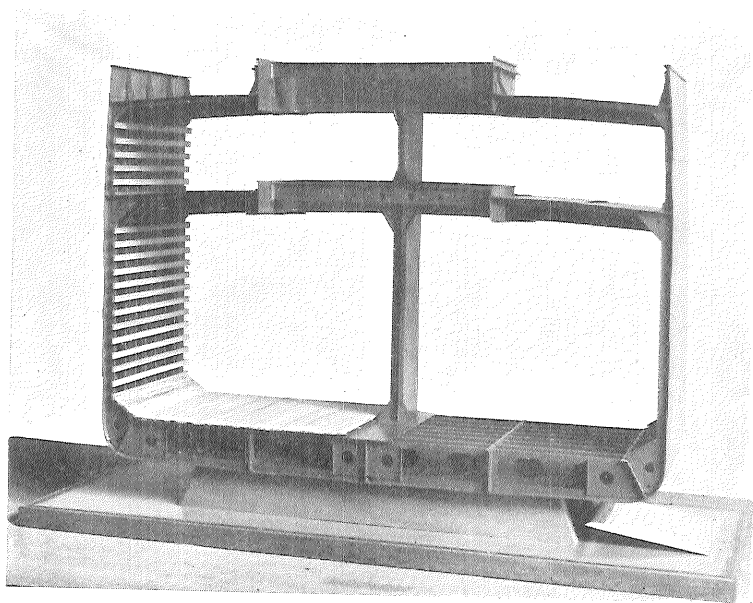
Blandt Nyerhvervelserne skal især nævnes den i sidste Aarsberetning omtalte Model af en hollandsk Fløjte fra Midten af 17. Aarh. Modellen er en Gengivelse af en samtidig Model, som findes i Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum i Amsterdam, der venligst har tilladt, at Modellen er blevet kopieret til Brug for Museet. Det er en meget værdifuld Forøgelse af Samlingen, og Museet udtaler sin erkendtlige Tak saavel overfor Museet i Amsterdam som overfor Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“, der har afholdt de til Modelfremstillingen medgaaende Udgifter. D/S Dannebrog har skænket Halvmodeller af S/S „Ellensborg“ og S/S „Hekla“, 1884, sidstnævnte overtaget fra Thingvallaselskabet, Skibsbygmester R. Rasmussen, Nakskov, en Halvmodel af tremastet Skonnert „C. Castenskjold“ samt en Samling Konstruktions-tegninger og Fotografier fra det gamle Træskibsværft i Nakskov.

Skibsbygningsafdelingen er forøget med en Række Middel-

spantmodeller: en af de middelalderlige Skibstyper fundet i Kalmarfjord og af moderne Typer et enkeltbundet Jernskib, Barken „Prinsesse Marie“, bygget 1893 i Helsingør, og et dobbeltbundet Staalskib, S/S „E. M. Dalgas“, bygget 1930 i Helsingør efter Cellesystemet. Fra Stads- og Havneingeniøren i Randers er som Gave modtaget en Konstruktionstegning af den gamle Hjuldampers „Fulton“, 1851—52. Skibskonstruktør Otto Benzon har skænket en Samling Konstruktionstegninger og andet Materiale, hidrørende fra hans Bedstefader, Skibsbygmester E. C. Benzons kendte, banebrydende Virksomhed i Nykøbing Falster.

Fra Fyr- og Vagervæsenet er skænket to Stykker Undervands-Membransendere og en Kødsæk af en Type, som tidligere anvendtes om Bord i Fyrskibene til Opbevaring af fersk Kød, der heri ophængtes i Skibets Rig for derved bedre at bevares i den friske Luft, samt to Stk. Haubitze, der tidligere anbragtes paa Fyrskibenes Lønning ved Laaringen agter, og med hvilke man skød Varselskud til forbipasserende Skibe, naar disse faretruende nærmede sig Grundene.

Af de øvrige Gaver skal nævnes en Skibskiste fra Havneassistent Th. Pedersen, Helsingør, et Træskrin med farvet Straabeklædning, udført af danske Fanger i „Prisongen“ 1807—14 og skænket af Hr. Svend Lund, Lyngby, en Vinflaske fra Vraget af det engelske Skib „The Crescent“, der i 1808 strandede ved Vestkysten, givet af Strandfoged Holger Mikkelsen, Lyngby, en Tommestok af Ben, dateret 1778, fra Adjunkt Ernst, Helsingør, en Sejlmagerpose med Redskaber fra Hr. Einar Mathiassen, København, en Forhyringskontrakt fra Galeasen „Langeland“, Kaptajn P. Norsk af Rudkøbing, udstedt af Rudkøbing Toldkammer 19/2 1867. Kontrakten er skænket af Forhyringskontoret i København. En Samling Reglementer og andre Tryksager er foræret Museet af fhv. Mester ved Søartilleriet Harald Poulsen, København, en haandskrevet Dagbog fra en Sørejse og nogle farvelagte Tegninger, som har tilhørt Kaptajn Chr. J. Kromann, af Hr. Ib Kromann, København, et Forslag til Lov om Krydstoldvæsenets Nedlæggelse af Museumsinspektør Munthe Morgenstjerne. Et ældre

Model af Middelpant af dobbeltbundet Staalskib S/S „E. M. Dalgas“, 1930. Gave fra Tuborgfondet.

6.12.1952

Skibsanke hidrørende fra Udgravningerne paa Slotø er modtaget gennem Adjunkt Marius Hansen, Nakskov. Fra Dampskibsselskabet „Dania“ er som Gave modtaget en Samling Genstande, hidrørende fra den anden Verdenskrig. Den bestaar af en Gasmasker i Lærredshylster, to Luftværnssigtemidler, en Staalhjelme af engelsk Model, et Livredningsbælte af Gummi med Lærredsbetræk og Ventil, en Gummidrægt til Beskyttelse mod Kulde og Sø til Benyttelse ved Havari samt en Staalhjelme af dansk Model. Alle disse Genstande har været benyttet om Bord i Rederiets Skibe i engelsk Tjeneste under Krigen, sidstnævnte dog indenfor Spærringen. Inspektør Munthe Morgenstjerne har i Forbindelse med Arbejdet ved Søhistorisk Registratur berejst forskellige Egne af Landet med det Formaal at indsamle Fotografier og Oplysninger. Som Resultat heraf er en betydelig Mængde Materiale tilgaaet Registraturet. Til dette er anskaffet et Arkivskab.

For Fiskeriafdelingens Vedkommende skal nævnes, at Museets Opmaaler især har berejst Vestkysten. En Række Opmaalinger er foretaget: en flad Baad fra Løkken, bygget ca. 1890 til Løkken Bjærgelav, en Løkken Jolle fra 1886, en Landdragingspram fra Søndervig samt en Jolle med Stiksværd fra Klegod, alle karakteristiske Typer for de Egne af Vestkysten, hvor de hører hjemme. Samtidig er modtaget Opmaalingstegninger af Jagten „Anna“ af Vejle (ex. „De fire Brødre“ af Marstal), Danmarks ældste Sejlskib, der har været i stadig Brug siden sin Bygning i 1794, men som forliste under sidste Krig. Museet har berejst de fynske Kyster og Dele af Sydøstjylland for Indsamling af Minder til Fiskeriets Historie. Resultatet har været en Samling værdifulde ældre Fiskeredskaber. Museet takker først og fremmest Fiskerne for den Velvilje, de har vist Indsamlingen og ikke mindre Fiskeriets Myndigheder, herunder de stedlige Embedsmænd, først og fremmest Overfiskeribetjentene Morsø i Fredericia og S. Chr. Jensen, Svendborg, samt Fiskeribetjent H. Johs. Nielsen i Kerteminde. Vi bringer ligeledes en Tak til Dansk Fiskeriforening for dens beredvillige Støtte til denne Sag.

Museets Haandbibliotek er i Aarets Løb vokset med 270 Numre. Den betydeligste Erhvervelse paa dette Omraade er et indbundet Eksemplar af samtlige Aargange af „Finanstidende“, der er tilgaaet som Gave fra Amtsforvalter C. Thalbitzer, København. Museet har indledet et Samarbejde med Søfartens Bibliotek, idet Parterne holder hinanden underrettet om deres Erhvervelser af kostbare nautiske Værker for saa vidt muligt at forhindre Dobbeltanskaffelser af saadanne.

Redaktør Veibel, Dagbladet „Børsen“, har i Aarets Løb virket som Presseattaché for Museet og Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“, for hvilken Virksomhed begge Parter udtaler sin erkendtlige Tak. Museet takker ligeledes den skibstekniske Konsulent, Ingeniør, cand. polyt. Knud E. Hansen, for Raad og Vejledning. Museumsdirektør Klem har i September 1947 sammen med denne besigtiget Udgravningerne af Kong Hans' og Christian IV's Skibsværfter paa Slotø ved Nakskov Fjord. En foreløbig Beretning om dette inter-

essante Fund er givet i nærværende Aarbog af Adjunkt Marius Hansen, Nakskov, der har udfoldet et betydeligt Initiativ for disse Udgravningers Igangsættelse og Gennemførelse. Det er første Gang vi paa dansk Grund træffer paa Vidnesbyrd om ældre dansk Skibsbygning, og Udgravningerne repræsenterer derfor de ældst bevarede Levn af et Erhverv, der saavel i vor egen moderne Tid som ogsaa i den ældste historiske Tid blev en førende dansk national Industri.

Museet har ved Museumsinspektør Munthe Morgenstierne og Direktør Klem deltaget i Dansk kulturhistorisk Museumsforenings og Dansk historisk Fællesforenings Aarsmøde i København og paa Krogerup i Dagene d. 26.—28. Sept. 1947. Den Bevilling til Gennemførelse af visse Museumsarbejder, som Museet i nogle Aar har haft paa Beskæftigelsesloven, har desværre ikke kunnet forlænges. Derimod har det, som det fremgaar af Regnskabet, efter Ansøgning fra Erstatningskommissionen vedr. den tyske Værnemagts Benyttelse af fast Ejendom modtaget en Sum af Kr. 15942.91 til Dækning af en Del af Udgifterne i Anledning af den af Tyskerne fremtvungne Evakuering af Museet. Det har derved været i Stand til at tilbagebetale det Laan af Kr. 14.000,—, som i sin Tid optoges hos Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“ til dette Formaal. Museet takker Selskabet for den værdifulde Hjælp, det paa denne Maade har ydet i en vanskelig Tid. Ved Hjælp af Selskabet har Museet ligeledes kunnet paabegynde Udgivelsen af en Serie „Søhistoriske Skrifter“, af hvilken de to første Publikationer allerede er udsendt, to Bøger af Forfatteren Louis E. Grandjean „Skibbruddets Saga“, en Skildring af Bjergningslovgivningen i Danmark gennem Tiderne, og „Skibsfartens Hjælpetropper“, der redegør for Bugseringens Historie her i Landet.

Museet har paa visse offentlige Kontorer deponeret forskellige Billeder, som ikke for Tiden er i Brug i Samlingen. Nogle Marineforeninger har henvendt sig med Anmodning om Deponering af Materiale til Udsmykning af de Marinestuer, der indrettes rundt omkring. Museet har i Forvejen en Del Materiale anbragt paa denne Maade og vilde særdeles gerne

fortsat yde en saadan Hjælp, men ser sig desværre ikke længere i Stand til at opfylde de fremsatte Ønsker.

Museumsinspektør Munthe Morgenstjerne har i Efteraaret 1947 foretaget en Studierejse til U. S. A. Til Hjælp til Dækning af Udgifterne i Forbindelse hermed har Det Østasiatiske Kompagni ydet vederlagsfri Rejse med M/S „Falstria“, ligesom Skibsreder Knud Lauritzen har ydet et Tilskud paa Kr. 1000,—. Rejsen har været af stor Betydning dels ved den Forbindelse, der derved er oprettet med en Række Søfartsmuseer i U. S. A., dels derved, at Museumsinspektøren under Rejsen har faaet Lejlighed til nærmere at studere disse Museer og til at orientere sig om Arbejdet om Bord paa et moderne Skib. Museet udtaler herved sin erkendtlige Tak saavel overfor Det Østasiatiske Kompagni som overfor Skibsreder Knud Lauritzen. Museet takker ligeledes alle, som i Aarets Løb har ydet Gaver til Museet enten i Genstande eller ved kontante Bidrag. Bidragyderne findes anført i Forbindelse med omstaaende Regnskab. Museet takker de Annoncører, som gennem deres Annoncer har sikret Udgivelsen af Museets Aarbog, ligesom det retter en oprigtig Tak til de Rederier, som ved forøgede Bidrag har ydet Støtte til Museets Drift. Museet har til Rederiforeningen rettet Henvendelse om en Forhøjelse af Tilskudene til Museet. Rederiforeningen er med stor Beredvillighed gaaet ind for denne for Museet saa betydningsfulde Sag. I indeværende Aar er paa denne Konto ialt indgaaet et Beløb af Kr. 8957,75. Bidragene er indsendt fra følgende Rederier: Det Østasiatiske Kompagni, Dansk-Fransk Dampskibsselskab, De forenede Kulimportører, Dampskibsselskabet „Progress“, Rederiet C. Clausen, Svendborg, Dampskibsselskabet „Torm“, Det store nordiske Telegraf Selskab, Dampskibsselskabet „Heimdal“, Jebsens Rederi, De danske Sukkerfabrikker, Tankskibsrederiet, Rederiet Alfred Christensen, Dampskibs-Aktieselskabet „Orient“, J. Asmussens Rederi, Dampskibsselskabet paa Bornholm af 1866, Dampskibsselskabet „Vendila“, Det Forenede Dampskibs Selskab og Dampskibsselskabet „Dannebrog“. Museet haaber paa, at denne Liste af Bidragydere i den kommende Tid vil yder-

ligere forøges, saaledes at alle danske Rederier yder deres Bidrag til Opretholdelse af Søfartsmuseet.

Blandt de kontante Ydelser i indeværende Aar maa ligeledes regnes Salget af de Kronborgplatter, som Den kongelige Porcellænsfabrik i Fjor skænkede Museet. Salget har paa dette Regnskab indbragt et Beløb af Kr. 753,—.

Værdien af Venneselskabets Støtte er ofte understreget i Museets Aarsberetninger. Den giver sig først og fremmest til Kende ved de forskellige Publikationer, Aarbogen og Søhistoriske Skrifter, der udsendes under Selskabets økonomiske Ansvar, men derudover yder Selskabet ogsaa paa anden Maade værdifuld Hjælp. I Regnskabsaaret 1947—48 har Selskabet foruden den ovennævnte Model af en hollandsk Fløjte fra o. 1650 ydet en kontant Sum af Kr. 6000,—, ligesom det som sædvanlig har ydet et Bidrag af Kr. 600,— til Dækning af Udgifter ved Selskabets Kontorhold.

I sidste Aarsberetning berørtes Museets Pladsforhold. Museet er igennem de senere Aar undergaaet en betydelig Udvikling. Det er naaet et godt Stykke fremad paa Vejen til Skabelsen af et dansk Handels- og Søfartsmuseum, der paa fyldestgørende Maade kan belyse Handelens og Skibsfartens Historie i vort Land, men der er for mange Afdelingers Vedkommende endnu store Mangler. Disse vil ikke kunne løses med de nuværende Pladsforhold, og Museets Komité har derfor rettet Henvendelse til den danske Regering om at tage under Overvejelse at søge dets Pladsforhold væsentligt forbedret. Det maa inderligt haabes, at disse Overvejelser maa føre til et positivt Resultat.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS DRIFTSREGNSKAB 1947—48

UDGIFT

Administration og Drift:

Lønninger m. m.	55.989,60	Kr.	
Rengøring af Lokalerne	1.783,49	„	
Opvarmning af Lokalerne	1.500,00	„	
Vedligeholdelse af Lokalerne ...	1.000,00	„	
Diverse Udgifter og Kontorhold	3.098,88	„	63.371,97 Kr.

Museets Samlinger:

Indkøb af Museumsgenstande .	20.876,73	Kr.	
Modtagne Gaver	3.460,00	„	24.336,73 „
Transport og Arbejdspenge			240,47 „
Tyveri-, Ansvars- og Ulykkesforsikring			218,43 „
Overskud			6.243,66 „
			<u>94.411,26 Kr.</u>

INDTÆGT

Indtægt ved Forevisning	20.542,94	Kr.	
Statens Tilskud: Handelsmini-			
steriet.....	35.000,00	Kr.	
„ „ Arbejdsmini-			
steriet.....	3.003,31	„	38.003,31 „
Private Bidrag: Kontanter	29.249,86	Kr.	
„ „ Salg af Platter	753,00	„	
„ „ Gaver	3.460,00	„	
			<u>33.462,86 Kr.</u>
÷ tilbagebetalt Laan til Venne-			
selskabet	14.000,00	„	19.462,86 „
Renter			459,24 „
Erstatning for Evakuering			15.942,91 „
			<u>94.411,26 Kr.</u>

De forannævnte Bidrag fordeler sig saaledes:

D.D.P.A.-Fondet	1.000,00	Kr.
Otto Mønstedts Fond	5.000,00	„
Tuborgfondet	2.000,00	„
Dansk Dampskibsrederiforening	1.000,00	„
Grønlands Styrelse	300,00	„
Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark	2.000,00	„
Mærket „S“	200,00	„
Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“	7.792,01	„
En Kreds af Redere	9.957,85	„
	<u>29.249,86</u>	<u>Kr.</u>

<i>Aktiver</i>		<i>Passiver</i>	
Bank- og Sparerkassebeholdning	45.752,49	Vindings- og Tabskonto:	
Kassebeholdning	1.078,06	Overført fra	
		1946/47	40.586,89
		Overskud fra	
		1947/48	6.243,66
	<u>46.830,55</u>		<u>46.830,55</u>
	Kr.		Kr.

Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg, d. 14. April 1948.

JOHS. DALLHOFF /

KNUD KLEM

Driftsregnskab og Status er, efter at være sammenholdt med de indsendte Kassebilag, fundet overensstemmende med de af Museet førte Bøger. Bank- og Kassebeholdningens Rigtighed er konstateret.

København, den 21. April 1948.

HERLUF JACOBSEN